

מהדורת סיכומי גליון 53

סיכומי הדרף - הידומי

רבי יחזקאל בן קרחא אומר: כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה - רומח לאדם שחורץ ואינו קוצר. פנחס דרין צ"ט

מסכת פסחים לח - מד

דרף לח

דין עיסה של מעשר שני, לגבי חלה ומצה

לר"מ: פטורה מן החלה, [עריסותיכם, ומעשר ממון גבוה] ואינו יוצא בה ידי חובת מצה [ג"ש: לחם - לחם]

לחכמים: חייבת בחלה ויוצא בה ידי חובת מצה [ממון הדיוט]

אתרוג של מעשר שני

לר"מ: אינו יוצא יד"ה [לכס, ומעשר שני ממון גבוה]

לחכמים: יוצא [ממון הדיוט]

דין חלה של מעשר שני בירושלים, לגבי מצה?

לר"ה"ג: אינו יוצא [כ"ש ממעשר עצמו שאינו יוצא, לחם עוני שנאכל גם באנינות]

לר"ע: [דס"ל שיוצא במע"ש משום שנאכל בכל המקומות], לל"ק: [הוא ספק, לל"ב: יוצא, 'הואיל' ואי לא קרא עליה שם היה יוצא, השתא נמי יוצא].

חלה הלקוח בכסף מעשר שני

לר"ה"ג: אינו יוצא [כנ"ל],

לר"ע: יוצא, [אפי' לשי' ר"י - שלקוח בכסף מע"ש אינו נפדה - ואין לו היתר בכל המושבות, מ"מ 'הואיל' ואי לא לקח בכסף מעשר, ו'הואיל' ואי לא קרא שם היה מהני השתא נמי מהני, דס"ס הר"ז מעשר].

חלת תודה ורקיקי נזיר

עשאן לעצמו: אינו יוצא בהם יד"ח [ושמרתם את המצות] - מצה המשתמרת לשם מצה, יצתה זו שמשמרת לשום זבח. \ [שבעת ימים מצות תאכלו] - מצה הנאכלת לשבעת ימים, יצתה זו שנאכלת ליום ולילה * \ [לר"ה"ג: דלחם עוני שנאכל אפי' באנינות, יצא זה שאינו נאכל באנינות, \ למה"ד שלא הותרו קרבן נזיר ותודה בבמות (נוב וגבעון), א"כ פסול מצד שאינו נאכל בכל המושבות] *
עשאן למכור בשוק: יוצא בהם יד"ח [נמלך בעצמו שאם לא תימכרנה, יקח אותם למצות פסח] *
ואינו פסול מצד מצה עשירה, דיש רק רביעית לוג המתחלקת לכ' ככרות,
**וימזה שלא הזכירו טעם זה מוכח, דקיימ"ל כמ"ד שקרבו חלות תודה ורקיקי נזיר בנוב וגבעון, וממילא נאכלים בכל מקום.

דרף לט

אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח למצות 'מרור'

חזרת* [חסא, [ע"ש שחם הקב"ה עלינו, וע"ש שהמצריים היו תחילתן רכים ולבסוף קשים כמו החסא הזאת], ולכן הוא ראשון בסדר העדיפויות], **עולשין** [הינדבי], **תמכא** [תמכתא] **חרחבינא**, [סיב הגדול סביב הדקל] **מרור** [מרירתא] חרחלין, [לא ידוע] **גרב**: אף עולשי שדה, [חזרת יולין וחזרת גלין (אף שיש לו שם לווי) **גרב**]: אף עסוס, וטורא, ומר ירואר. [לתנא דבי שמואל: אף חרגינין, ובהרדופנין. **לח"א**: אף ערקבלים (מין סיב), ומצטרפין קצת מכל"א לכוזית, ויוצאים בהם אפי' בדמאי שלהם.
***ומותר** לזרע ה' ממיני 'ירקות' הנ"ל בערוגה אחת, ואין בזה משום כלאים, ואף שהחזרת סופה להקשות, [וכל דבר שמתקשה צריך לתת לו יותר מקום כדי שלא יהיה כלאים [יונק יותר], מ"מ עדיין לא הקשתה],

האם יוצאים בהן יבשים ומבושלים, ומתי?

עלים יבשים: לכו"ע אינו יוצא בהם יד"ח.

קלה יבש: לר"מ: יוצא בו יד"ח, לחכמים: אינו יוצא בו.

כבושין, שלוקין, מבושלין: אינו יוצא בהם יד"ח, [אינו בו טעם מרור].

כמושין: לברייתא וראב"צ: יוצא בו, לת"ק דברייתא ב': אינו יוצא בו.

הגדרת השם 'מרור'

לר"י: כל שיש לו שרף.

לריו"ח בן ברוקה: כל שפניו מכסיפין.

לאחרים: כל ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין. [וכן הלכה]

מנלן ש'מרור' של התורה הוא מין ירק?

דומיא דמצה: שהיא גידולי קרקע [לאפוקי מרה של דג], והיא מין זרעים, [לאפוקי עץ מר], וניקחת בכסף מעשר [זרע מר שהוא סם המוות לבהמה], ויש בה הרבה מינים, [ולא רק ב' מינים, כדמשמע מלשון 'מרורים'].

מרור של מעשר שני בירושלים?

לר"ה"ג: אינו יוצא [כמצה, [שאינו נאכל באוני], דכל דתקון כעין דאורייתא תקון] לר"ע: יוצא בו [כ"ש מצה דיוצא בה אף שהיא מה"ת].

דברים שאסור לעשות בפסח עם חיטים וכדו' מחשש חימוץ

- לא לשרות את המורסן לתרנגולים, (אבל להלטן ברותחים מותר).

- לא לשרות המורסן למרחץ, (אבל שף על בשרו בלי מים).

- לא ילעוס חיטין להניח על מכתו,

- לא לעבות התשביל בקמח קלויים, [שמא החיטים לא קלויים טוב, ויחמצו]

- לר' יוסף: לא ליחלוט שני חיטים ביחד [שמא האחד יעבכ מהשני ביאת הרוחצין, ויתחמץ]

- **לאביי:** לא ליחרוך באש שני שיבולים ביחד, [שמא האחד יזיע ממיו על השני, ויתחמץ].
וחזר בו דכל שהוא בדרך נפילה לא מחמיץ, ולכן מותר לייבש חיטים בתנור מהופך. [ולר"ב הכל מותר [דמי פירות אין מחמיצין]].

דברים שאין בהם חשש חימוץ

- האפיו שבשלו, וחלוט שחלטו ברותחין.

- קמח שנפל לתוכו דלף ועבדי טיף להדי טיף.

- מאכל העשוי מקמח מלח ושמן [מי פירות אין מחמיצים], (אבל אם שם מים במקום השמן אסור)

דרף מ

דין לתיתת השעורין בפסח

לת"ק: אין לותתין שעורין בפסח, ואם לתת, נתבקעו* - אסורות, לא נתבקעו - מותרות,

לרבי יוסי: גם אם נתבקעו שורן בחומץ וחומץ צומתן. [ואין הלכה כמותו].

***למר עוקבא:** אפי' לא נתבקעו ממש אלא שאילו מניחן על פי חבית והן נתבקעות מאיליהן, לשמואל: דווקא נתבקעו ממש. [וכן הורה שמואל למעשה].

דין לתיתת חיטים בפסח

לר"ב: בעל נפש אפילו חיטין [שהם קשות] לא ילתות,

לר"ב נחמן: מותר ללתות חיטין, [הראיה: שבברייתא כתוב שיוצאים במוטל 'נקיה'].

לר"בא: אסור ללתות חיטים [כיון דאית ביה סדק המים נכנס], **וחזר בו** רבא וסבר כר"נ, **ובסוף** סבר שמוצה ללתות, [ושמרתם את המצות, משעת קצירה, ואי לא שצריך לתיתה - שימור למה, [דהא] השימור דמלישה - לאו שימור הוא [ויש לדחות את ראייתו]].

חיטים שננטעו בים ויש בהם חשש חימוץ, למי מותר למוכרן?

לגוי, אסור, [שמא ימכרונו שוב לישראל, [דהחומץ לא ניכר] וכמו שאסור למכור לו בגד שעטנז]

לישראל, מותר, בתנאי שימכור לו כמו שיוכל לגמור לפני פסח.

אידן מוסיפים קמח בתבשיל?

לת"ק: נותן את הקמח ועליו נותן את החומץ [החומץ ימנע את הקמח מלהחמיץ].

לר' יהודה: אף נותן את החומץ בתבשיל ואחר כך נותן את הקמח. [אף שהחומץ 'מעורב' מונע החימוץ, כמו שסובר ר"י שחומץ מבושל אפי' בכלי שני].

למעשה:

לעולא: אסור להוסיף קמח בכל אופן. [הרחקה (כמו בניזיר)]

לר"פ: מותר להוסיף קמח 'קלוי' אפי' במקום שיש עבדים. [אין חשש חימוץ], **ולר"בא** לל"ק: אסור זאת במקום שיש עבדים שיבואו לזולל.

הוספת קמח לתוך החרוסת (העשויה לטבל בה את הבשר) או לתוך החרדל

לכתחילה: לכו"ע אסור,

בדיעבד: לר"ב כהנא: **בחרוסת** לכו"ע ישרף מיד, **בחרדל,** לר"מ יאכל מיד, לחכמים ישרף.

לר"ה בר"י: בין בחרוסת בין בחרדל, לר"מ יאכל מיד, לחכמים ישרף.

דרף מא

מנלן שאסור לבשל את הפסח אפי' במשקין ובמי פירות? (אבל לסוכו או להטבילו בהם מותר)

לת"ק: קל וחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן - אסורין, שאר משקין שמפיגין טעמן - לא כל שכן?

הודאה לה' על כל הטוב אשר גמלנו

לרבי: ובשל מבושל - מכל מקום. ולדידיה גם צלי קדר אסור, (משא"כ לת"ק).

האם בישול מבטל צלייה, ומתי?

בשלן ואחר כך צלאו: חייב [ובשל מבושל, ואי אפשר לעקור את הבישול],
צלאו ואחר כך בשלו: לרב כהנא: לר"י: חייב [דבישול מבטל צלייה (וכן הוא במצה)], לר"מ:
אינו חייב,
לעולא: לכו"ע חייב, [ובשל מבושל מכל מקום].

צלה את הפסח עד שעשאו שרוף אינו חייב [דרק על 'נא ומבושל' חייבים]

מה הדין: אכל את הפסח חי או שבישלו בחמי טבריא?
חייב [אף שאינו מבושל, מ"מ קעבר על 'כי אם צלי אש*'].

***האם לוקים על לאו זה?**

לרב חסדא לרבא, ולאביי לל"ק*: לוקים, אף שהוא לאו שבכללות. [וע' להלן]
להברייתא ולאביי בל"ב: אין לוקים על לאו שבכללות כלל. [אינו דומה ללאו דחסימה]
*דמודה אביי שלוקים על לאו שבכללות כשעבר רק על הלאו הזה.

אכל את הקרבן פסח נא (צלוי ואינו צלוי) או מבושל, כמה לוקה?

לרבא: לוקה שתיים, א. אל תאכלו ממנו נא ומבושל, ב. כי אם צלי אש, ולוקים על לאו שבכללות גם כשכבר לוקים על אותו מעשה משום לאו אחר]
לאביי: לוקה אחד [אין לוקים על "כי אם צלי אש", דהוא לאו שבכללות] [וע' לעיל מחלוקת אי מודה אביי כשעובר רק משום "כי אם צלי אש", האם לוקה או לא].

אכלו נא וגם מבושל

לרבא לוקה שלוש, [כנ"ל]
לאביי לוקה שנים [כנ"ל]

נזיר שאכל זג או חרצן

לרבא: לוקה שתיים, א. מהרצנים ועד זג לא יאכל ב. מכל אשר יעשה מגפן היין]
לאביי: לוקה אחת [כנ"ל]

אכל זג וגם חרצן

לרבא: לוקה שלוש. [כנ"ל]
לאביי: לוקה שנים [כנ"ל]

מתי מתחייב על אכילת פסח נא?

מבעוד יום פטור, משחשיכה חייב: [אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים - כי אם צלי אש, דוקא בשעה שישנו בקום אכול צלי - ישנו בכל תאכל נא, לאפוקי מבעו"י].

האם מותר לאכול מפסח צלי מבעו"י?

אכל צלי מבעוד יום - חייב, [ואכלו את הבשר בלילה הזה], ולר"י לוקים על זה, [דבתחילת הפרשה כתוב, ויאמר ה' וגו' לאמר, ודרשינון לא - אמור להם]. [וכן אמר ר"י לענין המתפס תמימים לבדק הבית שעובר גם בלא תעשה [ויחבר ה' אל משה 'לאמר', לא - אמור להם]].

אכל כזית צלי מבעוד יום - לא פסל עצמו מבני חבורה, משחשיכה פסל עצמו. גם אם בשלו מבעוד יום חייב [ובשל מבושל, דהו"מ למיכתב ובשל בשל].

דף מב

שפיכת מי תשמישו של נחתום

אם הם מרובים ישפכם במקום מדרון, [דאל"ה יחמיצו במקומם],
ואם הם מועטים מותר לשפכם אפי' באשבורן, [יבלעו בקרקע].

כמה אזהרות בעת לישת עיסת המצות, כדי שלא להביאה לידי חימוץ

אין לשיין את המצות אלא במים שעבר לילה מחוץ למעיין [כדי שיעטנו המים]
אסור ללוש בחמה, בחמי חמה, במים חמוץ [שיריים מן המולייאר], ואין להגיה היד ליד תנור עד שיגמור את כל הפת. וצריך שני כלים, אחד לקטוף בו ואחד לצנן בו את הידיים

עברה ולש בחמין מהו?

למר זוטרא: מותר,
לרב אשי: אסור. [כיון שעבר על איסור חכמים קנסו אותו].

פרק ואלו עוברין

ד' סוגי מאכלים (חמץ בתערובת):

כותה הבבלי, ושכר המדי, (שעורים), וחומץ האדומי, (שעורים [כדי שיחמין]), זיתים המצרי (עשוי שליש שעורים \ חטים, שליש כרכום, שליש מלח ששורים ביחד, ואופים אותם, ושוחנים אותם, ושותים אותו בין פסח לשבעות, ומרפא את מי שעצור, וגם מי שיש לו שילשול. אבל הוא מסוכן לחולה ולאשה מעוברת [משלשל טפ']).

ג' דברים של אומנים (וחמץ נוקשה):

זמן של צבעים (מי סובין שצובעין בהם עור אדום),
עמילן של טבחים (פת תבואה שלא הביאה שליש, שמניחה על פי קדירה ושואבת הזומא)
קולן של סופרים, (דבק של רצענים, (וסופרים נמי משתמשים בה).

ולר"א: אף טיפולי נשים. (סולת שאיתו כנות העשירים משרים את שערן, (ועניות משירות בסיד, ובנות מלכים בשמן שלא הביא שלישי (סטכת, אנפיקין).

ולאו דווקא אלו אלא שיש בו דגן, חייבים עליהם בכל יראה ובכל ימצא, אבל אין כרת באכילתם, ומנו את אלו כדי שיהיו רגילים בהם. (ויהיה לו למזכרת).

ענייני מאכלים

כותה הבבלי: מטמטם את הלב (מי חלב), ומסמא את העינים [מלח], ומכחיש את הגוף [עיפוש הפת].
פת קיבר, ושכר חדש, וירק חי: מרבין הובל, וכופפין את הקומה ונוטלין אחד מחמש מאות ממאור עינו של אדם. **וההיפך** כשאוכל פת נקייה (סולת), בשר שמן (מבהמה שלא ילדה), יין ישן (ג' שנים).

זנגבילא רטיבא, ופלפל ארוך, ופת נקייה, ובשר שמן, ויין ישן: מועיל לכל הגוף, אבל שאר דברים מועיל לדבר אחד ומזיק לדבר אחר.

מועלת היין שאינו מחמץ

בזמן ביהמ"ק לא היה היין שביהודה מחמץ עד שיתנו ולתוכו שעורים, ואחר החורבן יין זה נמצא ב'אדום', (ועו"ז נאמר: 'אלמלאה החרבה' \ 'ולאם מלאם יאמץ' כזה קם זה נופל).

האם חייבים להפריש מעשרות כשקונים 'חומץ' מעם הארץ?

בזמן שהיו עושים אותו מתמד: להכמים: תמד פטור מן המעשר, לר"י: תמד חייב במעשר אלא שלא נחשדו עליו [זול], או דמירי כשעושים אותו מזוגים יבשים ואז מודה ר"י שפטור מן המעשר,
בזמן שעושים אותו מייין: לכו"ע חייב להפריש, [נחשדו ע"ה].

דף מג

מי התנא המחייב בלאו, חמץ דגן גמור על ידי תערובות, וחמץ נוקשה?

לר' יהודה: היינו רבי מאיר שמחייב מלקות על 'שיאור', (שהכסיפו פניו, ולר"י שלב זה הוא עדיין מצה), וכ"ש מחייב על חמץ בתערובת. [תערובת חמור מנוקשה].

לרב נחמן: היינו רבי אליעזר היא, שמחייב על תערובת חמץ בלאו, [כל מחצת לא תאכלן], (וחכמים חולקים עליו, כי לא דורשים 'כל'), וכ"ש על חמץ נוקשה, [נוקשה חמור מתערובת].

מה דורשים מהמילה 'כל' הכתובה לגבי חמץ בפסח, חלב, איסור הקטרת חמץ?

כי כל אכל **מחמצת** ונכרתה: אפי' נתחמץ מחמת דבר אחר.
כי **כל** אוכל מחמצת ונכרתה: לרבות את הנשים, (שלא נפטור אותן מכח ההיקש עם מצה*);
כי **כל** אכל חלב מן המבהמה אשר יקריב: לרבות אפי' חלב של בהמת חולין.
כי **כל** שאור וכל דבש לא תקטירו: לרבות אפי' מקצת כזית שאור.
כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו: לרבות אפי' עירובו.
*ואחר שנתרכו נשים באיסור חמץ, נתחייבו במצה, [מדהוקשו אהדדי], וגם חכמים החולקים על ר"א מודים לדרשה זו, ד'כי כל' דורשים.

דף מד

מתי היתר מצטרף לאיסור כשאלוהם בב' א', ומגלף?

לר"ע: מ'משרת' דנזיר, ומ'חטאת' (כל אשר יגע בבשרה 'קדש' - להיות כמזה), למדנו שהיתר מצטרף לאיסור. והווי להו ב' כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים, ובכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור, **ולעזרי** גם לענין איסור הקטרת שאור***, [כל - לרבות העירוב], ולענין חמץ בפסח [כל - לרבות העירוב].
לחכמים: מחטאת למדנו שהיתר מצטרף לאיסור, אבל בכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור, [חולין מקדשים לא ילפינן]
*אבל איסור ואיסור מצטרף אפי' כשאוכלם בזה אחר זה [מכל אשר יעשה מגפן היין מהרצנים ועד זג]
**והיינו דס"ל שאף שאין הקטרה פחותה מכזית, (דלא כאביי) ומ"מ היתר מצטרף לאיסור להשלים השיעור.

האם טעם כעיקר דאורייתא, ומגלף?

לר"ע: מגיעולי עכו"ם, שהתורה אמרה להגיעיל את הכלים, (אף שנפלט מהם רק טעם),
לחכמים: מ'משרת' דנזיר, למדנו שטעם כעיקר, ומכאן למדנו לכל התורה כולה*, [ק"ו מנזיר: שאין איסורו איסור עולם, ואין איסורו איסור הנאה, ויש היתר לאיסורו - עשה בו טעם כעיקר. ק"ו כלאים (שחמור בג' הדינים הנ"ל) וק"ו לערלה (שחמור בב' מהדינים הנ"ל, דאין איסורו איסור עולם)].
לחכמים החולקים על ר"א - שפוטרים בכוחה הבבלי: טעם כעיקר לאו דאורייתא, [מ'משרת' למדו שהיתר מצטרף לאיסור, ומ'גיעולי עכו"ם' ס"ל דחידוש ולא ילפינן מיניה].
*(ומגיעולי עכו"ם, א"א ללמוד דחידוש הוא, דהא אפי' נותן טעם לפגם אסור, (ור"ע שרק קדירה בת יומא אסורה), וכן מבשר בחלב, לכו"ע א"א ללמוד, דחידוש הוא, שאינו אסור אלא דרך בישול).

למאי נ"מ שכזית בכדי אכילת פרס מה'ת, ומה 'יוצא מן הכלל' של הכלל הזה?

המקפה (תבשיל מדייסא) של חולין והשמן והשמן של תרומה, ונגע טבול יום במקצתו - פסל מקום מגעו, [הואיל וזר לוקה עליהן אם יאכל כזית מהאיסור בכדי אכילת פרס, ולכן אינו בטל]

יוצא מן הכלל:

א] כותה הבבלי פטור על אכילתו - אליבא דחכמים (החולקים על ר"א) - [כי אין באכילה רגילה ממנו כזית בכדי אכילת פרס].

ב] שתי קדירות \ קופות אחת של חולין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי מדוכות \ סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה. ונפלו אלו לתוך אלו, מותרין. [תולין שתרומה לתוך התרומה נפלה, וחולין לתוך חולין נפלו, דאף דעל הצד שהתרומה נפלה בחולין אין כאן ביטול, דאכתי איכא 'כזית בכדי אכילת פרס', מ"מ כיון שהוא איסור דרבנן, דתרומת תבלין או תרומה בזה"ו דרבנן, תלינן להקל].